

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้เสนอการสรุปแนวความคิดเห็นจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยจะเสนอตามลำดับขอบเขตดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. บทบาทของอาจารย์วิทยาลัยครู
 - 2.1 บทบาททางด้านการสอน
 - 2.2 บทบาททางด้านการนิเทศการสอน
 - 2.3 บทบาททางด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ
 - 2.4 บทบาททางคํานงานวิจัย
 - 2.5 บทบาททางคําน การ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 2.6 บทบาททางคํานการให้บริการชุมชนและสังคม
 - 2.7 บทบาททางคํานการปฏิบัติหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "บทบาท" (Role) ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น ซาเจน สแตนเฟลด์ (Sargent Stansfeld) กล่าวว่า "บทบาทของบุคคลใดก็คือรูปแบบหรือชนิดของพฤติกรรมทางสังคมซึ่งน่าจะมีความเหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ และเป็นไปตามความต้องการและความคาดหวังของบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม"¹

¹Sargent Stansfeld, "Concepts of Role and Ego in Contemporary Psychology", Social Psychology of the Cross-Roads (New York : Harper and Brothers, 1951), p. 360.

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นว่า "บทบาท" มีความเกี่ยวข้องกับ "ความคาดหวัง" ของสมาชิกในกลุ่ม ดังที่ โสภ ฐพิฤกษ์ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า

"... ทุกตำแหน่งหรือชั้น จะถูกสมาชิกในชุมชนคาดหวังไว้ระดับหนึ่งว่า พฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้นควรจะทำอะไร มีพฤติกรรมอะไร นั่นคือ บทบาทของแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่ง ควรจะมีอะไรบางอย่างนั้นเอง บางทีอาจจะครอบคลุมไปในแง่ที่ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่หรือพันธะของตำแหน่งนั้น"¹

แนวคิดนี้ตรงกับความคิดของ ภิญโญ สารท ที่ว่า

"... บทบาทหน้าที่หมายถึง ความมุ่งหวัง (Expectation) ที่บุคคลอื่น คาดว่า บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรจะทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไร อย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาทหน้าที่ (Role) มีความคู่อยู่กับตำแหน่ง (Position) ที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ"²

เครซ ครัวฟิลด์ และ อีเกอร์ตัน แอล บอลลาดี (Kretch Crutchfield and Egerton L. Ballachy) กล่าวว่า ความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่กำหนดบทบาท หน้าที่ของตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดนั้น มิได้มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีอิทธิพลต่อความต้องการ ความมุ่งหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ความปรารถนา และปรัชญาส่วนบุคคล และทัศนคติของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นด้วย ดังนั้นการกระทำใด ๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งใดก็ตาม มักจะมีผลต่อเนื่องมาจากความนึกคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นที่รู้สึกว่าคุณต้องการให้คนทำอะไร อย่างไร ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนี้³

¹โสภ ฐพิฤกษ์, จิตวิทยาสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 129.

²ภิญโญ สารท, หลักบริหารการเป็นยา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516), หน้า 304.

³David Kretch, Richard S. Crutchfield, and Egerton L. Ballachy, Individual in Society (New York : McGraw-Hill Book Co., 1962), p. 338.

ส่วนที่หนึ่งของ ทองคุณ หงส์พันธุ์ บทบาทหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง และงานพิเศษที่ควรต้องทำ¹

เดวิด คิงเลย์ (David Kingley) กล่าวถึง บทบาทว่า เป็นความเกี่ยวข้องของพฤติกรรมของผู้แสดงกับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งบทบาทในที่นี้มีได้หมายถึงรูปแบบมาตรฐานว่าบุคคลนั้นควรแสดงพฤติกรรมมีใจออกมา หรือมีได้หมายถึงเฉพาะการทำตนให้เข้าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้นั้น แต่หมายถึงสิ่งที่ผู้แสดง กระทำอยู่เสมอเป็นปกติ ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งนั้น²

ฉะนั้น การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมอยู่เสมอในตำแหน่งที่เขาได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นไปตามความคาดหวังหรือแตกต่างไปจากนั้น เราเรียกว่า บทบาทของเขา และจะมีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมมากกว่าตำแหน่งของเขาเพียงอย่างเดียว บทบาททุกบทบาทจะมีส่วนสัมพันธ์กับบทบาทอื่นในสถานการณ์ต่างๆ บทบาทหนึ่งบทบาทใดจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยลำพัง

004845

บทบาทของอาจารย์วิทยาลัยครู

จากนโยบายของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

¹ทองคุณ หงส์พันธุ์, "บทบาทของหัวหน้าฝ่ายปกครองและสวัสดิการของสถานศึกษาฝึกหัดครู", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 7.

²David Kingley, Human Society (New York : The Mcmillan Co., 1948 and 1949), - p. 90.

"... การจัดการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการสร้างชาติ เพราะครูเป็นผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษา และรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนเยาวชนใหม่ให้ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ครูเป็นพลังสำคัญกลุ่มหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้แก่ชาติในรูปการส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์..."¹

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นว่า บทบาทของสถาบันฝึกหัดครูต้องมีส่วนรับผิดชอบต่ออนาคตของชาติเป็นอันมาก และจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง บทบาทและความรับผิดชอบของ อาจารย์วิทยาลัยครู เพื่อให้เป็นขุมกำลังในการพัฒนาการศึกษาสืบต่อไปด้วย ฉะนั้น งานหลักของสถาบันฝึกหัดครูทุกแห่งจึงมิใช่เพียงแต่การผลิตครูอย่างเดียวเท่านั้น จะต้องทำหน้าที่อื่น ๆ อีกด้วย จึงจะทำให้นโยบายเหล่านั้นบรรลุผล และสมกับได้ชื่อว่า เป็นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่ออนาคตของชาติอย่างแท้จริง บทบาทที่สถาบันฝึกหัดครูพึงปฏิบัติเป็นบทบาทเดียวกันกับบทบาทของสถาบันในระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพราะการจัดการฝึกหัดครู เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ฉะนั้นจะต้องมีภารกิจหรือหน้าที่สำคัญ 4 ประการ ดังที่คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษากล่าวไว้คือ สอน วิจัยค้นคว้า บริการสังคม และทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรม²

นักการศึกษาของไทยหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา เช่น ภิญโญ ฉัตร กล่าวไว้ว่ามีบทบาท 4 ประการคือ

¹ กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 11.

² คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 258.

1. วิจัยหาความรู้ใหม่ และส่งเสริมวิชาการ รวมทั้งเผยแพร่ผลงานวิจัย และงานวิชาการต่าง ๆ

2. ให้ความรู้ทั่วไป และความรู้เฉพาะ แก่สมาชิกของสังคมโดยการสอน

3. เตรียมพลเรือน ผู้มีการศึกษาสูงให้แก่สังคม

4. ให้บริการแก่สังคม ทั้งบริการทางวิชาการและบริการอย่างอื่น¹

ป่วย อิงภากร ใ้จำแนกหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยไว้ 3 ประการคือ

1. หน้าที่สอน เพื่อให้ นักศึกษา มีวิชาดีขั้นสูง และมีความรู้ความสามารถสนองความต้องการของสังคม

2. หน้าที่วิจัย เพื่อกันคว่ำในวิชาการของตนให้ลึกซึ้งกว้างขวางก้าวหน้าให้ทันสมัย

3. หน้าที่ในฐานะปัญญาชน โดยเป็นผู้นำในทางศีลธรรม ความประพฤติ ความมั่นคง ชื่อสัตย์ สุจริตในหน้าที่ มีวิริยะ อุทิศหา เมตตา เอาใจใส่ต่อศิษย์และคนทั่วไป²

จะเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นสถาบันที่ใสสะอาดหา สะสมความรู้ และถ่ายทอดความรู้ที่สัมพันธ์กับสังคมให้แก่สังคม โดยยึดคติของความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งถ้าจะยึดหลักความเป็นเลิศทางก้านวิชาการแล้ว สถาบันอุดมศึกษาจะต้องทำหน้าที่ 4 ประการ ดังที่ สิบปันนท์ เกตุทัต กล่าวไว้คือ

¹ ภิญโญ สาคร, "แนวคิดสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย", ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.จรรยาวัณ สุภักะมาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีนคร, 2519), หน้า 33-38.

² ป่วย อิงภากร, "มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย", ใน สัมมนาแห่งการก้าวหน้า 9-16 กันยายน 2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชญโลก 2517 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์แอส, 2517), หน้า 24-29.

1. ให้การศึกษาวิชาชีพชั้นสูงให้นักศึกษาไต่ต่อกไปประกอบสัมมาชีพ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ
2. ให้การศึกษาในสถานวิทยาการมูลฐาน คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะและวิทยาการ เพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้รอบรู้กว้าง
3. ให้มีการวิจัย เฝ้าระวังและแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ การค้นคว้า มุ่งให้นักศึกษาเป็นผู้มีความคิดวิจจัย สร้างสรรค์และจินตนาการ
4. ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมไปยังท้องถิ่นและประเทศ บัณฑิตและถ่ายทอดมาตรฐานความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักศึกษา¹

นโยบายและแนวการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะเวลาที่ 4 (2520-2524) ได้กำหนดขอบข่ายและความรับผิดชอบของการฝึกหัดครูไว้ 5 ประการคือ

1. การผลิตครู โดยเน้นหนักถึงคุณภาพของครูที่จะผลิต
2. การฝึกอบรมครูประจำการ เพื่อเพิ่มวิทยฐานะและปรับปรุงวิธีการสอนของครู
3. การวิจัย ค้นคว้า และนำผลการศึกษาวิจัยมาใช้ในการฝึกอบรม และปรับปรุงคุณภาพของการผลิตครู
4. การบริการทางวิชาการแก่สังคม และชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานศึกษานั้น ๆ รวมทั้งการดำเนินงานวัฒนธรรม
5. การบริหาร โดยทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กับ สภาการฝึกหัดครู²

¹ลีปนันท์ เกตุทัต, "บทบาทของมหาวิทยาลัยต่อการพัฒนาประเทศ", ใน สัปดาห์แห่งการก้าวหน้า 9-16 กันยายน 2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชญ์โลก 2517 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชญ์, 2517), หน้า 62-63.

²กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะเวลาที่ 4 (2520-2524) กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 12-13.

สถาบันฝึกหัดครูจะบรรจุเป้าหมายตามหลักการอุดมศึกษาและสามแนวนโยบายของการฝึกหัดครู
ไค้้นจำเป็นห้องอาศัยบุคลากร 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ธุรการ การ
เงิน และบริการต่าง ๆ ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเป็น
อย่างถึ โดยเฉพาะอาจารย์นั้นอย่างน้อยควรจะเป็นบุคคลที่สอนเป็น ทำวิจัยเป็น และให้บริการเป็น

วิทยาลัยครูเป็นสถาบันที่มุ่งผลิตครูให้แก่สังคม ดังนั้นบทบาทของอาจารย์ในวิทยาลัยครู
จึงมีลักษณะพิเศษ ควบ เหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติร่วมกับกรมการฝึกหัดครูจึงได้
จักสัมมนาเรื่องแนวโน้มใหม่ของการฝึกหัดครู จากผลการสัมมนาได้กำหนด บทบาท และความรับผิดชอบ
ของอาจารย์วิทยาลัยครูเป็น 7 ด้านคือ การสอน การนิเทศการสอน การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
ทางวิชาการ งานวิจัย กิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้บริการชุมชนและสังคม และหน้าที่พิเศษอื่นๆ¹
ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้แม้ว่ากว้างขวางและครอบคลุมบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

บทบาททางด้านการสอน

บทบาทหลักของอาจารย์วิทยาลัยครูคือ บทบาททางด้านการสอน อาจารย์ในวิทยาลัยครูจะ
ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างถึในเรื่องที่สอน มีความสนใจทางวิชาการ และเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ
มีความสามารถในการสอนเป็นพิเศษ และควรมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการสอนของตนเองอยู่เสมอ
การสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูมีความสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้
และวิชาการให้แก่นักศึกษาแล้ว ยังเป็นการสอนที่จะก่อเป็นแบบอย่างของการส่ที่ต้อักควย ทั้งนี้
เพราะขณะที่ดำเนินการสอนนั้น เท่ากับกำลังสร้างแบบอย่างของการสอนให้แก่ผู้ที่จะเป็นครูได้เห็น
เป็นการนำทฤษฎีมาปฏิบัติ ทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

การเรียนการสอนในวิทยาลัยครูนั้น ควรมุ่งให้นักศึกษาได้รู้จักผลิตอย่างมีเหตุมีผล กระตุ้น
ให้เรียนสนใจค้นคว้า ขยายขอบเขตวิจารณ์ญาณของตนเอง เปลี่ยนทัศนคติที่ว่าครูเป็นแหล่งความรู้

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกรมการฝึกหัดครู, รายงานการสัมมนา
เรื่องแนวโน้มใหม่ของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
และกรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 29-33.

แห่งเดียว ไปสู่ทัศนคติที่ว่า แหล่งความรู้มีอีกหลายแห่งนอกเหนือจากครู เช่น จากห้องสมุด จากสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ นักศึกษากลายเป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ และก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลก กิจกรรมการเรียนการสอนจะออกมาในรูปแบบใดนั้น ทองอินทร์ วงศ์โสธร กล่าวว่า ถ้าจะจำแนกการเรียนการสอนตามขนาดของกลุ่มผู้เรียนก็แบ่งได้ 4 แบบคือ การสอนกลุ่มใหญ่ การสอนกลุ่มขนาดกลาง (30-60 คน) การสอนกลุ่มย่อย และการเรียนโดยอิสระ และถ้าจะจำแนกตามชนิดของกิจกรรมผู้สอนหรือผู้เรียนก็จะเป็นการสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบรายบุคคล¹ ซึ่งเรื่องนี้ ชูศรี สุวรรณโชติ กล่าวว่า เทคนิคการสอนนักเรียนระดับวิทยาลัยมีมากมาย เช่น การสอนบรรยาย การอภิปรายกันในชั้นเรียน การบรรยายและอภิปรายสลับกันไป การอภิปรายถกเถียงกันถึงปัญหาบางประการ การรายงานของนักเรียน เชิญวิทยากรมาพูด การศึกษานอกสถานที่ ภาชนะถาวรและเทพ การทดลองสอนในห้องเรียนแบบจุลภาค การสาธิต การแสดงละคร การอภิปรายกลุ่มย่อย และศูนย์การเรียน²

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการสอนในรูปแบบใด หรือวิชาใด เรื่องที่จำเป็นจะต้องสอนมี 4 เรื่อง ดังที่ วิทยุโธ สารภี กล่าวไว้คือ

1. สอนเนื้อหาความรู้ และศัพท์เฉพาะของวิชานั้น ๆ
2. สอนให้นิสิตนักศึกษาสามารถให้เกิดความคิดรวบยอดและจับหลักการได้
3. แนะนำชี้ช่องให้นิสิตนักศึกษามองเห็นดูทางที่จะไปค้นคว้าได้ด้วย

¹ทองอินทร์ วงศ์โสธร, "การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา", ใน การเรียนการสอนในคณะครุศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 22-23.

²ชูศรี สุวรรณโชติ, "เทคนิคบางประการในการสอนนักเรียนในวิทยาลัย", คุรุปริทัศน์ 1 (สิงหาคม, 2519) : 35.

4. พยายามให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่สอน เพื่อให้รักวิชานั้น ๆ และอยากรู้ อยากเห็นเพิ่มเติม¹

สำหรับอาจารย์ที่ต้องการจะปรับปรุงการสอนของตนให้มีคุณภาพอย่างที่ดีเลิศนั้น ควรจะได้อีกมาหาความรู้เบื้องต้น อันเป็นพื้นฐานแห่งการเป็นปรมาจารย์ ซึ่งเรื่องนี้ มังกร ทองสุขดี กล่าวไว้ว่า

1. จะต้องเป็นผู้ที่รู้หลักจิตวิทยาแห่งตนและผู้อื่นเป็นอย่างดี
2. จะต้องรู้จักธรรมชาติ และความหมายของขบวนการการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
3. จะต้องรู้ว่านักศึกษามีความต้องการ ความสนใจ ความสามารถอย่างไร
4. จะต้องมีความรู้และทักษะในวิชาที่ตนจะสอนเป็นอย่างดี

และในการสอนวิชาต่าง ๆ นั้น อาจารย์ที่มีความสามารถในการสอนจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. จะต้องเป็นผู้วางแผนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
2. จะต้องกระทำตนเป็นผู้นำ โดยการแนะนำ กระตุ้น ชักจูง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

3. จะต้องรู้จักเลือกประสบการณ์ให้เหมาะสมแก่การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา

4. จะต้องเป็นผู้มีทักษะในการทดสอบ และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ²

เอช. อาร์. มิลส์ (H. R. MILLS) ก็ได้ให้ความเห็นว่า ในการสอนไม่ว่าจะเป็นการสอนจากบทเรียน การบรรยาย หรือการสาธิตอาจารย์ผู้สอนสามารถกระทำโดยผ่านชั้นคอน

¹ ภิญโญ สาร, "แนวคิดสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย", ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.จรรยาทัศน์ พุกกะมาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีนคร, 2519); หน้า 37-38.

² มังกร ทองสุขดี, "บทบาทของอาจารย์ในชั้นอุดมศึกษา", คุรุปริทัศน์ 2 (พฤศจิกายน, 2520), : 38-44.

ดังต่อไปนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมาย (Objective) โดยจุดมุ่งหมายนั้น ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง
2. การเตรียมการสอน (Preparation) ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของการสอนขึ้นอยู่กับ การเตรียมการสอนเป็นสำคัญ
3. การเสนอข้อมูล (Presentation) โดยที่ผู้สอนต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตความรู้และผู้ใช้ความรู้
4. การรับข้อมูล (Reception) ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่อาจแยกจากการเสนอข้อมูลได้ เพราะการสอนที่ดีนั้นจะต้องเป็นขบวนการสองทางคือ การเสนอข้อมูลและการรับข้อมูลจากผู้เรียน
5. การมีส่วนร่วม (Assimilation) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ จนสามารถนำไปใช้ได้
6. การประเมินผล (Assesment) โดยการทดสอบและรายงานความก้าวหน้าเพื่อหาจุดบกพร่องของการเรียนการสอน
7. การแจ้งผลการเรียนรู้ (Feedback) โดยให้นักเรียนได้รู้ผลสำเร็จ และข้อบกพร่องของการเรียนของเขา และประสบการณ์ที่ได้รับจากบทเรียนหนึ่ง ๆ ควรมีผลในการวางแผนการสอนในคราวต่อไป¹

เกี่ยวกับภารกิจทางด้านการสอนนี้ ประดาร์ ไตรรัตน์วรกุล กล่าวว่า ควรจะบรรจุสิ่งต่อไปนี้ไว้ด้วยคือ การให้ข่าวสาร การชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการเรียน การชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างหรือองค์ประกอบของวิชา อธิบายหลักการและปัญหาที่เข้าใจยาก กระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความอยากเรียน ก่อให้เกิดนิสัยชอบวิจารณ์ในการสร้างสรรค์ แนะนำให้เห็นทางที่ผิดจะ

¹ H.R. Mills, Teaching and Training : A Handbook for Instructors. (London : The Mcmillan Press Ltd., 1978), p.10.

จะศึกษาค้นคว้าต่อไปเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่ม ทำให้นิสัยรู้จักประเมินผลด้วยตนเอง และช่วยให้เกิดความสามารถในการแก้ปัญหา¹

อาจารย์วิทยาลัยครูนอกจากจะรู้ว่าตนเองจะสอนอะไร และสอนอย่างไรแล้ว จะต้องทราบคุณลักษณะของผู้สอนที่พึงประสงค์อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อปรับตนเองให้เข้ากับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเรื่องนี้ เอฟ.จี. โพล จูเนียร์ (F.G. Pogue, Jr.) ได้ทำการวิจัยของ ควิก และ วูล์ฟ (Quick & Wolfe) แห่งมหาวิทยาลัยออริกอน ซึ่งได้สร้างแบบสอบถามเพื่อให้ นักศึกษาวิทยาลัย ฟิแลนเดอร์ สมิท (Philander Smith) ได้พิจารณาคุณลักษณะของ อาจารย์ในอุดมคติของตน โดยการกำหนดระดับคะแนน ผลการวิจัยพบว่า "อาจารย์ในอุดมคตินั้นมีลักษณะ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี
2. เป็นนักประเมินผลที่ดี โดยผลการสอบยุติธรรม มีความหมาย และระบบการให้

คะแนนดี

3. มีความสามารถในการอธิบายอย่างชัดเจน

สำหรับลักษณะที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือ

1. มีความรู้และสามารถทำการวิจัยได้
2. ชอบผู้เรียนและสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคล
3. กระตุ้นให้นักศึกษามีความคิดอิสระ ไม่ใช่ท่องจำความรู้
4. มีน้ำเสียงไพเราะ พูดจาชัดเจน ออกเสียงดี²

¹ประสาร ไตรรัตน์วรกุล, "การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย", ใน ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง (กรุงเทพมหานคร : ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, 2517), หน้า 33.

²F.G. Pogue, Jr., "Student Rating of the Ideal Teacher", Improving College and University Teaching 15 (Spring, 1967), : 135.

คัมเบ็ลยู.เอฟ. ฮาร์ท (W.F. Hart) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยม จำนวน 3,725 คน เกี่ยวกับครูที่นักเรียนชอบมากที่สุด และชอบน้อยที่สุด พบว่า 51 % ของนักเรียนกล่าวว่า ครูที่เขาชอบมากที่สุดคือ ครูที่มีความสามารถในการสอน สามารถอธิบายบทเรียน และให้การบ้านอย่างชัดเจน ให้อธิบายอย่างละเอียดในการสอน และกว่า 40 % ตอบว่า ชอบครูที่มีอารมณ์ขัน ส่วนครูที่เขาไม่ชอบ คือครูที่ไม่สามารถอธิบายอย่างชัดเจน ลำเอียง เฉพาะเด็กเก่ง มีทัศนคติที่แสดงว่าตนเองดีกว่า เพื่อนกว่า และจำนวนมากกว่า 50 % ของคำตอบ ไม่ชอบครูที่แสดงความรุนแรง ใจคอหงุดหงิด ชอบว่ากระทบกระเทียบ¹

อาจารย์วิทยาลัยครูควรจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ อย่างถูกต้อง โดยนำวิธีการสอนที่จะสอนกับนักศึกษาในวิชาการศึกษา นั้นมาปฏิบัติให้เป็นผลอย่างจริงจัง ก่อน แต่จากผลการสัมมนาเรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพบว่า ผู้สอนในวิทยาลัยครูมิได้นำเอาวิธีการสอนที่ถูกต้องมาปฏิบัติจริงในการสอนวิชาสามัญ ทำให้นักเรียนฝึกหัดครูไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้²

จากข้อความที่กล่าวมาจะเห็นว่า อาจารย์วิทยาลัยครูผู้รับผิดชอบในด้านการสอน ควรจะได้ศึกษากระบวนการต่าง ๆ ตามขั้นตอนของการสอนที่ดี สามารถทำการสอนโดยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาครูได้ โดยการฝึกฝนวิชาการของตนให้ลึกซึ้งกว้างขวาง ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ใฝ่หาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการของโลก และประการสำคัญควรมีการวิเคราะห์การสอนของตนเอง เพื่อหาข้อบกพร่องสำหรับปรับปรุงแก้ไขในคราวต่อไป

¹W.F. Hart, Teachers and Teaching (New York: Mcmillan, 1934 ; pp. 131-132).

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2515), หน้า 1-7.

บทบาททางด้านการนิเทศการสอน

การนิเทศสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่เหมือนกระจกเงาส่องให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการอบรมสั่งสอนในสถาบันการฝึกหัดครู เพราะการนิเทศสอนนั้นนักศึกษาจะนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่ว่าเรียนมาตลอดระยะเวลาไปปฏิบัติ ทั้งนี้รวมทั้งความรู้ทางวิชาการ บุคลิกภาพ ความประพฤติ ความสามารถในการเป็นครู ตลอดจนเจตคติต่อการเป็นครูและต่ออาชีพครูด้วย ดังนั้นการดำเนินงานด้านการนิเทศสอนจึงเป็นงานใหญ่ เป็นงานที่ก่อให้เกิดความสำคัญอย่างมาก และเป็นงานที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันหลายฝ่าย บุคคลที่มีความสำคัญ และมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการนิเทศสอนก็คือ อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์นิเทศก์จึงเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยให้การนิเทศสอนบรรลุจุดหมาย นั่นคือ สร้างความเป็นครูที่ดีให้แก่นักศึกษาครู เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจารย์นิเทศก์ควรจะได้ศึกษามบทบาทและความรับผิดชอบของตนอย่างถี่ถ้วน

เกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์นั้น วิทยาลัยครูเทพสตรีได้กำหนดไว้เป็นแนวทางให้อาจารย์นิเทศก์ได้ถือเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาฝึกสอน เพื่อให้ นักศึกษา เกิดความรู้สึกว่า อาจารย์นิเทศก์คือผู้ให้คำปรึกษาทางวิชาการ
2. ทำความรู้จักกับนักศึกษาฝึกสอนให้ทั่วถึง โดยให้คำแนะนำเป็นรายบุคคล
3. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ฝึกสอนแก่นักศึกษาฝึกสอน
4. แนะนำข้อบกพร่องและวิธีปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน
5. ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนอย่างใกล้ชิด
6. แนะนำนักศึกษาฝึกสอนให้ทราบแหล่งวิชาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์กับการเรียนการสอน
7. ช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ทราบผลความก้าวหน้าในการสอนของตนเป็นระยะ
8. ช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ประเมินผลการสอนของตนเอง
9. ให้คำแนะนำนักศึกษาฝึกสอน โดยไม่ทำให้เสียหน้า

10. มีการปรึกษาร่วมกัน ทั้งนักศึกษาฝึกสอน ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์
11. พยายามทำให้ครูพี่เลี้ยงเข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน
12. วิจารณ์งานของนักศึกษาฝึกสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง
13. ประชุมร่วมกับครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอนทั้งหมดเพื่อปรึกษาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยว

กับการฝึกสอน

14. ปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์นิเทศก์คนอื่น ๆ¹

นอกจากนี้ ฝ่ายฝึกสอนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ได้กำหนดบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. ตรวจสอบผลงานของนักศึกษาฝึกสอนเป็นระยะ ๆ
2. ปรึกษาร่วมกับนักศึกษาฝึกสอนหลังจากไปตรวจแต่ละครั้ง ซึ่งอาจมีปัญหาด้านประการที่ต้องแก้ไข
3. ช่วยชี้แจงนักศึกษาฝึกสอนถึงแหล่งที่จะแสวงหาอุปกรณ์การสอน
4. พิจารณาผลงานของนักศึกษาฝึกสอน
5. พบปะปรึกษาร่วมกับอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอนอยู่เสมอ
6. ให้ความช่วยเหลือแก่อาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อว่าอาจารย์พี่เลี้ยงจะไม่มีโอกาสหาหน้าที่และรับผิดชอบได้เต็มที่ ซึ่งจะส่งผลดีแก่การฝึกสอน²

ส่วนทางด้านต่างประเทศนั้น มหาวิทยาลัยแห่งรัฐอินเดียน่า ได้กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในคู่มือการฝึกสอนซึ่งสรุปเป็นสาระสำคัญได้ว่า อาจารย์นิเทศก์มีบทบาทในการไปเยี่ยมเยียน

¹วิทยาลัยครูเทพสตรี, แนวการนิเทศการสอน (ลพบุรี : วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2519), หน้า 4-5.

²มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, แนะแนวนิเทศฝึกสอน (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518), หน้า 16.

เพื่อสังเกตการณ์ในชั้นเรียน และควรทำให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอน หรือครูที่เลี้ยงเป็นการส่วนตัว หรือมีการประชุมปรึกษาแบบสามทาง (Three-Way Conference) ส่วนการช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนและครูที่เลี้ยง นับว่าเป็นบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ที่จะต้องเป็นแนวทางให้นักศึกษาฝึกสอนเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์เป็นที่ปรึกษาวิชาชีพมากกว่าเป็นผู้วิจารณ์ และอาจารย์นิเทศก์อาจจะจัดการประชุมครูที่เลี้ยง เพื่อจะได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการฝึกสอนของนักศึกษา นอกจากนี้อาจารย์นิเทศก์มีบทบาทในการติดต่อสื่อสาร และเป็นผู้ประสานงาน กล่าวคือ อาจารย์นิเทศก์ควรปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ร่วมงานที่ในสถานศึกษาฝึกสอนด้วยกัน รวมทั้งการแสดงให้เห็นบุคลากรในโรงเรียนฝึกสอนเห็นว่าอาจารย์นิเทศก์ยอมรับว่าเธอเหล่านั้นมีความสำคัญ¹

ในเรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์นี้ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า บทบาทอาจารย์นิเทศก์อาจจำแนกได้เป็น 3 ประการที่สำคัญ คือ

1. บทบาทในค้ำเป็นชักประสานสัมพันธ์ของสถาบันผลิตครู และประสานโยงให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับสถาบันฝึกหัดครู
2. บทบาทในค้ำเป็นผู้นิเทศงานทางวิชาการแก่นิสิตฝึกสอน
3. บทบาทในค้ำเป็นผู้ร่วมทำงานและประสานงาน²

จรรยาทัศน์ พุกกะมาน กล่าวว่า นอกจากอาจารย์นิเทศก์จะต้องทำงานใกล้ชิดกับนักศึกษาฝึกสอนและครูที่เลี้ยงแล้ว อาจารย์นิเทศก์ยังมีบทบาทดังนี้

1. เป็นผู้นำในการสัมมนาระหว่างสถาบันฝึกหัดครู ครูใหญ่ ครูที่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน

¹ Department of Elementary Education, Guide for Elementary Student Teacher (Senior Clinical Experience) (Indiana : Indiana State University Press, 1974), pp. 25-28.

² นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, ในประสบการณ์วิชาชีพ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 109.

2. เป็นผู้ดำเนินการจัดบริการ เพื่อก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรต่าง ๆ ในฝ่ายฝึกสอน

3. ในฐานะที่เป็นตัวแทนของสถาบันฝึกหัดครู อาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาที่ได้รับจากสถาบันแก่ครูที่เลี้ยง

4. ช่วยนักศึกษาฝึกสอนวางแผนการสอน และอาจช่วยหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นอีกด้วย

5. อาจารย์นิเทศก์สามารถช่วยแนะนำครูที่เลี้ยงสำหรับประสบการณ์ที่เห็นว่ามีความจำเป็นที่นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับ

6. อาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน¹

เคอมีท เอ. กุก และคณะ (Kermit A. Cook and Others) ได้กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้หลายประการซึ่งพอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ไล่ดังนี้

1. สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนอย่างมีหลักการ
2. เตรียมการมอบหมายงานให้นักศึกษารับไปดำเนินการ
3. คั่นคิดและประชีวิฐวัสดุอุปกรณ์การสอน
4. นิเทศการสอนของนักศึกษาฝึกสอนให้มากพอควร
5. เข้าร่วมสัมมนาการฝึกสอนกับนักศึกษาฝึกสอนทุกครั้ง
6. ให้อำนาจปรึกษาปัญหาการสอน การเตรียมบทเรียนแก่นักศึกษาฝึกสอนด้วยตนเอง
7. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนฝึกสอนในด้านการพัฒนา
8. ฝึกการทำงานให้แก่ นักศึกษาฝึกสอนช่วยการร่วมทำงานกับนักศึกษาฝึกสอนด้วยตนเอง
9. หาทางให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีการประเมินตนเอง
10. ให้ความช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนในการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียน พัฒนาการ และความต้องการในค่านต่าง ๆ

¹ Charoontasana Bukaman, Handbook for Student Teaching (Thai-American Audiovisual Service, 1965), pp. 26-27.

11. ทาวิธีการที่ดีในการประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษา
12. สาธิตการสอนให้นักศึกษาฝึกสอนและครูพี่เลี้ยง¹

ในปี ค.ศ.1973 แมรี แคล แอชบี (Mary Claire Ashby) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ตามความคาดหวังของครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ โดยส่งแบบสอบถามและสัมภาษณ์อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอนในโครงการ Fordham Preservice Teacher Education ที่นิวยอร์ก ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงมีความเห็นตรงกันว่า อาจารย์นิเทศก์ควรตรวจบันทึกประจำวันของนักศึกษาฝึกสอน แต่นักศึกษามีกรอบไม่เห็นด้วย อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าควรใช้โทรโทรทัศนในการประเมินผลการฝึกสอน แต่นักศึกษาไม่เห็นด้วย
2. ประชากรทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์ควรไปนิเทศนักศึกษาฝึกสอนแต่ละคน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และไม่เห็นด้วยที่จะให้อาจารย์นิเทศก์ทำการนิเทศนักศึกษาฝึกสอนแต่ละคน เกือบละ 2 หรือ 3-5 ครั้ง ตลอดภาคการฝึกสอน สรุปได้ว่าประชากรทั้งหมดมีความต้องการให้อาจารย์นิเทศก์ไปนิเทศนักศึกษาฝึกสอนคนละ 1 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์ โดยไม่ต้องการให้ลดจำนวนครั้งของการไปนิเทศลงไปกว่านี้อีก²

ในปี ค.ศ.1973 เคนเวอร์ แคลเรนซ์ สตริงเฟลโลว์(Denver Clarence Stringfellow) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ฝึกสอนระดับมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัยอลาแบมา

¹Kermit A Cook and Others, Student Teaching in the Secondary School (Iowa : W.M.C. Brown Co., 1954), pp. 4-8.

²Mary Claire Ashby, "The Role of the College Supervisors : Expectation of Cooperating Teachers, Student Teachers, and College Supervisors", Dissertation Abstracts Vol. 34, (November, 1973), p. 2428-A.

โดยการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์มีบทบาทความรับผิดชอบที่สำคัญในด้านการนิเทศการสอนที่โรงเรียนฝึกสอน และการสัมมนานักศึกษาฝึกสอน
2. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์นั้น ไม่แน่นอนตายตัวเสมอไป แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของโครงการฝึกสอน
3. การฝึกสอนในห้องปฏิบัติการของมหาวิทยาลัยอาจช่วยลดระยะเวลาทำการฝึกสอนในโรงเรียนฝึกสอนลงไปได้ และในทางตรงข้าม การขยายระยะเวลาฝึกสอนในโรงเรียนออกไปอาจช่วยลดระยะเวลาการฝึกสอนในห้องปฏิบัติการลงไปได้¹

ในปี ค.ศ. 1977 สมัย รื่นสุข ได้ทำการวิจัยบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลางของประเทศไทย โดยใช้ประชากรคือผู้บริหาร อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอน ซึ่งผ่านการฝึกสอนมาแล้ว รวมประชากรทั้งสิ้น 639 คน ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ในสถานต่าง ๆ ปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดที่อาจารย์นิเทศก์ควรทำคือ สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยง จัดกิจกรรมให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการกันระหว่างหน่วยฝึกสอน เป็นผู้แจ้งความเคลื่อนไหวและกิจกรรมภายในวิทยาลัยให้แก่นักศึกษาฝึกสอนและชุมชนให้ทราบ ร่วมปรึกษารื้อกับครูใหญ่และครูพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน เข้าร่วมในโครงการอบรมครูประจำการของหน่วยงานในชุมชน และขอความร่วมมือจากบุคคลในชุมชนในการให้ความปลอดภัยแก่นักศึกษา²

¹ Denver Clarence Stringfellow Jr., "The Role of the University of Alabama Supervision of Secondary Student Teaching", Dissertation Abstracts Vol. 34, (April, 1974), pp. 6056-6057-A.

² สมัย รื่นสุข, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูในภาคกลางของประเทศไทย", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 130.

จากแนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งพอจะสรุปเป็นงานใหญ่ ๆ ได้ 2 ด้านคือ งานด้านนิเทศการสอน เช่น การแนะนำนักศึกษาฝึกสอนในสถานต่าง ๆ เช่น การสอน การปกครองชั้น โดยประสานงานกับครูพี่เลี้ยงและบุคลากรภายในโรงเรียนฝึกสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอนของนักศึกษาฝึกสอน และงานด้านอื่น ๆ โดยทั่วไป เช่น การอบรม สัมมนา การจัดสวัสดิการในสถานต่าง ๆ ให้นักศึกษาฝึกสอน เป็นต้น

บทบาทด้านการ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะให้ได้ผลดีจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ดังนั้นจึงนิยมมีระบบการแนะนำนักศึกษา โดยมอบให้นักศึกษาแต่ละคนมีอาจารย์ที่จะคอยแนะนำการศึกษาให้ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ ทางฝ่ายอาจารย์นั้นการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาก็เป็นภาระรับผิดชอบตามหน้าที่ จึงควรปฏิบัติหน้าที่นี้ให้ได้รับผลดียิ่ง ในสถาบันฝึกหัดครูนั้น โดยทั่วไปแล้วนักศึกษาทุกคนจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับแนะนำในด้านการเรียนของตนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติตามบทบาทของตนแล้ว จะเกิดประโยชน์อย่างมากต่อนักศึกษา กรมการฝึกหัดครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษา จึงได้จัดสัมมนาหัวหน้าฝ่ายแนะแนวของวิทยาลัยครูทั่วประเทศ และสรุปแนวทางปฏิบัติสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาดังนี้

1. เป็นผู้รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักศึกษาในความรับผิดชอบ และร่วมมือกับฝ่ายแนะแนวในการทำระเบียบสะสม
2. ให้คำแนะนำและอบรมความประพฤติ มารยาท และวัฒนธรรมอันดีงาม
3. เชื้อนที่ปรึกษาในปัญหาต่าง ๆ ที่นักศึกษาประสบ เช่น ปัญหาส่วนตัว สุขภาพ สังคม และการเรียน

4. ติดตามผลการเรียน และรายงานผลการเรียนให้นักศึกษาและผู้ปกครองนักศึกษาทราบ
5. ตรวจสอบและอนุญาตการลงทะเบียนวิชาเรียนของนักศึกษาแต่ละภาค
6. ติดตามการปฏิบัติตามระเบียบการปกครอง เช่น การลา การขาดเรียน ความประพฤติเพื่อร่วมกับฝ่ายปกครองในการแก้ปัญหาค้างคั่ว
7. ประสานงานกับฝ่ายแนะแนวในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักศึกษา
8. เป็นสื่อกลางระหว่างวิทยาลัย และนักศึกษาในการแจ้งข่าวสารที่นักศึกษาควรทราบ¹

นอกจากนั้นแผนกแนะแนวของวิทยาลัยครูสวนกุหลาบได้กำหนดข้อปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้โดยแยกออกเป็น 5 ด้านดังนี้

1. หลักสูตร ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจหลักสูตร แผนการเรียน การเลือกวิชาเรียนได้อย่างถูกต้อง
2. การวัดผลและการสอบ ให้ความรู้แก่นักศึกษาในเรื่องการวัดผลการเรียน การศึกษาคะแนนเฉลี่ย กฎเกณฑ์ในการสอบ การพัฒนาการเป็นนักศึกษา และระเบียบวินัยในการสอบ
3. การเรียน สรรวจนักศึกษาที่เรียนอ่อน หรือทำคะแนนได้ไม่ดีในวิชาต่าง ๆ เพื่อหาทางช่วยเหลือให้ปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น
4. ความประพฤติและปัญหาอื่น ๆ โดยการเอาใจใส่ดูแลความประพฤติ แนะนำในการแก้ปัญหาส่วนตัว สุขภาพ ความประพฤติโดยร่วมกับแผนกแนะแนว
5. ทะเบียนและการเงิน โดยให้ทราบถึงระเบียบการชำระเงินค่าหน่วยกิต เงินบำรุงการศึกษา การถอน และเพิ่มรายวิชาเรียน การขอรับใบสุทธิ ใบรับรองผลการศึกษา²

¹กรมการฝึกหัดครู, "ผลการสัมมนาหัวหน้าฝ่ายแนะแนวของวิทยาลัยครูทั่วประเทศ", (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ม.ป.ป.), หน้า 2. (อัครสำเนา)

²วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ, "ข้อปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา", (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ, 2620), หน้า 1. (อัครสำเนา)

จากรายงานการสัมมนาเรื่อง แนวโน้มของการฝึกหัดครู ของคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติร่วมกับกรมการฝึกหัดครู ได้สรุปบทบาททางด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ดังนี้

1. เข้าใจหลักสูตรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักศึกษา
2. ควบคุมโปรแกรมการเรียนของนักศึกษาในความรับผิดชอบ
3. มีความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อนักศึกษา
4. รวบรวมข้อมูลและประเมินผลความก้าวหน้าของนักศึกษา
5. ติดต่อกับผู้ปกครองของนักศึกษาในกรณีจำเป็น¹

เกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษานี้ เป็นที่คาดหวังกันว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะสามารถ
แนะนำนักศึกษาในความดูแลให้บรรลุจุดหมายของการเรียนในระดับอุดมศึกษา และสามารถจบ
หลักสูตรการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นระบบการให้คำปรึกษาจึงตั้งอยู่บนสมมุติฐาน
หลายประการ ดังที่ เฟรด บี. เดรสเซิล (Fred B. Dressel) กล่าวไว้คือ

1. อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องสนใจตัวนักศึกษาในความดูแลอย่างมาก
2. อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่สามารถแนะนำการเลือกวิชาเรียนของนักศึกษาได้
3. อาจารย์ต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะช่วยนักศึกษาในสิ่งที่เขาต้องการ
4. สามารถให้คำปรึกษาทางวิชาการได้อย่างดี
5. อาจารย์ควรได้ศึกษาโปรแกรมการเรียนของนักศึกษาในความดูแล เพราะนักศึกษา
ย่อมต้องการคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการเรียนของเขา

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ กรมการฝึกหัดครู, รายงานการ
สัมมนาเรื่องแนวโน้มของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ และกรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 11.

และเพื่อให้บรรลุความสำเร็จในงานการให้คำปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องสามารถทำสิ่งต่อไปนี้ได้

1. อ่านและตีความเกี่ยวกับระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิทยาลัย คณะ หรือแผนกวิชานั้น
2. เข้าใจโครงสร้างหลักสูตรว่าวิชาใดเป็นวิชาบังคับ หรือวิชาเลือก
3. มีบันทึกผลการเรียนของนักศึกษาในความดูแล
4. ทำการวินิจฉัยเกี่ยวกับรายวิชาเรียนของนักศึกษา
5. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษาในความดูแล
6. มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร รายวิชาต่าง ๆ การเปลี่ยนวิชาเรียน การลงทะเบียน เป็นต้น¹

สุจริต เพียรชอบ ใฝ่ให้ความเห็นว่า การที่จะทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาให้ได้ผลดีนั้น ควรปฏิบัติตนดังนี้ พยายามศึกษาและเข้าใจนักเรียนที่ตนให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ศึกษาระบบ พยายามทำความเข้าใจหลักสูตรให้ถ่องแท้ถึงจุดมุ่งหมาย วิชาบังคับ วิชาเลือก พยายามติดตามความคืบหน้าและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งหลักสูตร การลงทะเบียน การจัดกิจกรรมต่างๆ ทำความเข้าใจเรื่องการลงทะเบียนและชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจ ทำความเข้าใจกับนักเรียนให้นักเรียนเข้าใจขอบเขตและความรับผิดชอบของตนเอง ประชุมนักเรียนที่อยู่ในความดูแลเป็นประจำ เพื่อทราบปัญหาและช่วยเหลือให้คำปรึกษาทั้งด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย ปัญหาการเงินและปัญหาส่วนตัว เมื่อนักเรียนขอคำปรึกษา หรือความช่วยเหลือใด ๆ ควรช่วยทันที ในการให้คำปรึกษานั้น ครูที่ปรึกษาควรเป็นนักประชาธิปไตย การให้คำปรึกษาควรเป็นขบวนการที่ต่อเนื่องกัน และทำสม่ำเสมอเป็นประจำ เมื่อปรากฏว่าการให้คำปรึกษาคำแนะนำผิดพลาดควรรีบแก้ไข

¹ Fred B. Dressel, "The Faculty Advisor", Improving College and University Teaching 22(Winter, 1974) : 57.

โดยท่าน เมื่อให้คำปรึกษาไปแล้วควรบันทึกไว้เพื่อเตือนความทรงจำ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาเป็นรายบุคคล มีการสังสรรค์อย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างความสนิทสนมและความสัมพันธ์ระหว่างครูที่ปรึกษากับนักเรียน พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับภาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยการยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นอันเองกับนักเรียน กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีในทางคุณธรรม ติดต่อกับผู้ปกครองเป็นครั้งคราว และรักษาความลับของนักเรียนเป็นอย่างดี¹

ในปี พ.ศ.2511 ผ่องพรรณ บัณฑิตพรานนท์ ได้ศึกษาความต้องการความช่วยเหลือของ นักศึกษาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี 2510 ที่หวังจะได้รับจากบริการแนะแนวของวิทยาลัย จาก การศึกษาพบว่า ผู้ที่ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาเรียงลำดับจากมากคือ อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิชาการ และโฮมรูม อาจารย์ผู้ปกครอง อาจารย์ประจำวิชา อาจารย์ประจำหอพัก คนอื่น ๆ และ อาจารย์แนะแนวประจำวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะว่า ควรมีการอบรมครูประจำการ เพื่อให้ อาจารย์ที่ปรึกษาและโฮมรูมมีความรู้ และทักษะในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล และได้เสนอแนะต่ออาจารย์ประจำวิชา ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาว่า

1. ควรมีความสนใจผู้เรียนอย่างจริงจัง
2. สร้างบรรยากาศของความเป็นมิตรคอยกันในชั้นเรียน
3. นำหลักจิตวิทยามาช่วยในการสอน
4. ทักทายรายละเอียดของนักศึกษาและกรณีในชั้นที่ตนสอน
5. พยายามทำให้นักศึกษารู้สึกว่าได้รับความยุติธรรม โดยเฉพาะเรื่องการทำเกรด²

¹ สุจริต เกียรติชอบ, "ที่ปรึกษาซึ่งมองทางสว่างใส", ประมวลบทความประกอบวารสาร วิทยาลัยเกษตรศาสตร์และการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชา มัธยมศึกษา คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 72-75.

² ผ่องพรรณ บัณฑิตพรานนท์, "ความต้องการความช่วยเหลือของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี 2510 ที่หวังจะได้รับจากบริการแนะแนวของวิทยาลัย", (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2511), หน้า 92.

ปี พ.ศ.2521 ละออ ชูติกร ได้ศึกษามหาบัณฑิตของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยครู ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษามีลักษณะที่เหมาะสมคือ มีอายุระหว่าง 30-34 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์การสอนในวิทยาลัยครูเกินกว่า 3 ปี ควรเป็นผู้วางตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีใจกว้างยอมรับฟังความเห็นของนักศึกษา มีอารมณ์มั่นคง และมีความสามารถในด้านมนุษยสัมพันธ์ งานที่อาจารย์ที่ปรึกษาควรปฏิบัติมากกว่างานอื่น ๆ คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักศึกษาในเรื่องหลักสูตรและแผนการเรียน การเลือกวิชาและการลงทะเบียนเรียน วิธีการเรียนการสอนแก้ปัญหาทางการเรียน การเปลี่ยนแปลง เพิ่ม วิชาเรียน หรือการลาพักการเรียน และการให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาที่เรียนอ่อนให้ปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น¹

จากแนวคิดเรื่องบทบาททางด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษานั้น จะเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่หลายด้าน สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยครูนั้น ควรจะให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล ส่วนเรื่องที่ให้คำปรึกษาคควร เน้นหนักไปในด้านการเรียน ความประพฤติ การปรับตัว และปัญหาส่วนตัวในด้านต่าง ๆ โดยมีการติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายธุรการ ฝ่ายทะเบียนและวัดผล ฝ่ายปกครอง และฝ่ายแนะแนว สิ่งสำคัญที่อาจารย์ที่ปรึกษาคควรสร้างให้เกิดขึ้นในตัวเองคือ

1. วางตัวให้เป็นอันเดียวกับนักศึกษา สนใจรับฟังปัญหาของเขาและช่วยเหลือวิธีแก้ไข ปัญหา ตลอดจนติดตามผลการแนะนำ
2. อยู่ในห้องตามเวลานัดหมาย และมีการประชุมปรึกษาหารือกับนักศึกษา เป็นประจำ
3. มีความจริงใจ ความเห็นใจ และรักษาความลับของนักศึกษา

¹ละออ ชูติกร, "บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาบริหารการศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลาวิทยาลัย, 2521), หน้า ก.

4. มีความยุติธรรม และมีความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ
5. มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรทุกฝ่ายในวิทยาลัย

บทบาททางค่านางานวิจัย

บทบาทที่มีความสำคัญอีกด้านหนึ่งของผู้เป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาคือ การวิจัย ทั้งนี้เพราะการวิจัยเป็นการเสาะแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าทางค่านวิชาการศึกษา เพื่อมุ่งความเป็นเลิศทางค่านวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของการอุดมศึกษา การวิจัยกับการสอนเป็นงานที่จำเป็น ที่อาจารย์จะต้องทำพร้อม ๆ กันไป ดังที่ ภิญญู สาธร กล่าวว่าการวิจัยช่วยให้การสอนในห้องเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นิสิตนักศึกษาพลอยได้รับรู้ผลงานใหม่ ๆ และแนวคิดใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพราะอาจารย์ผู้สอนทำหน้าที่วิจัย อาจารย์ที่สอนโดยไม่ค้นคว้าวิจัย ย่อมมีค่าเท่ากับบอกวิชา ซึ่งนำมาจากความรู้เก่า ๆ ที่ผู้อื่นค้นคว้ามาแล้วให้นิสิตนักศึกษาฟังเท่านั้น¹

ซึ่งแนวความคิดนี้ตรงกับ กุสุมา สนิทวงศ์ และ พาณี เขียววานิช ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้การสอนมีความหมายเป็นที่เข้าใจของนิสิตนักศึกษา การขาดการค้นคว้า อาจมีผลให้เกิดความล้มเหลวทางวิชาการ และขาดประสบการณ์จากของจริงที่จะนำมาอ้างอิงประกอบการสอน²

เกษม ศิริสัมพันธ์ กล่าวถึงความสำคัญของงานวิจัยของอาจารย์ว่า "งานวิจัยสำหรับบ้านเราขณะนี้ ต้องยอมรับว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะทุกแขนงวิชา เรายังไม่มีข้อมูลและ

¹ภิญญู สาธร, "แนวคิดสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย", วารสารสภาการศึกษา แห่งชาติ 5 (มีนาคม, 2514) : 19.

²กุสุมา สนิทวงศ์ และ พาณี เขียววานิช, "กิจกรรมค่านการค้นคว้าและเผยแพร่วิชาการในมหาวิทยาลัย", ใน ปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, 2507), หน้า 115-117.

การวิเคราะห์ข้อมูลของเราเอง เรามีเหตุผลและแนวกรอบของความคิดเห็นทางวิชาการที่เรา
ได้จากฝรั่ง"¹

ทางด้านการวิจัยนี้ กรมการฝึกหัดครูเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนเป็นอย่างมาก
เช่น ใ้จัดให้มีการสัมมนา เตรียมผู้ให้คำปรึกษาคณะการวิจัยการศึกษาแก่วิทยาลัยครู เปิด
โอกาสให้นักวิจัยจากวิทยาลัยครูแต่ละแห่งได้ร่วมมือกันทำการวิจัยระหว่างวิทยาลัยครูขึ้น ความ
เคลื่อนไหวของการวิจัยในกรมการฝึกหัดครูมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างรวดเร็วในไม่ช้านี้ ซึ่งเรื่อง
นี้ คีลิก บุญเรืองรอด ได้แสดงความคิดเห็นว่า

1. เพื่อให้งานศึกษามีคุณค่า และมีความหมาย จึงควรกำหนดงานวิจัยนั้น ๆ ไว้ใน
แผนแม่บทของวิทยาลัย และมีการสนับสนุนทั้งกำลังทุน และกำลังใจอย่างจริงจัง

2. งานวิจัยมีใจเป็นงานของผู้ที่จบทางด้านการวิจัยเท่านั้น อาจารย์ผู้ทำการวิจัย
อาจปรึกษาหารือเกี่ยวกับวิธีการวิจัยกับผู้อบรมทางวิจัย จาก ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์
จากนิสิตระดับปริญญาโท - เอก หรือจากนักวิจัยอาชีพก็ได้²

ในการดำเนินการปรับปรุงการฝึกหัดครูนั้น ปัญหาสำคัญที่อาจารย์ควรทำการวิจัยมี 7
ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ ชมพันธ์ุ กุญชร ๓ อัญญา กลาวไว้คือ

1. หลักสูตรฝึกหัดครูในปัจจุบันมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร
2. บทบาทและหน้าที่ของครูไทย ตามที่สังคมไทยต้องการนั้นมีอะไรบ้าง
3. สมรรถภาพในการเป็นครู ซึ่งกำหนดจากบทบาทและหน้าที่ของครูนั้นมีอะไรบ้าง

¹เกษม กิริสัมพันธ์, "ลักษณะพิเศษของงานสอนในมหาวิทยาลัย", ใน ปัญหาและ
บทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, 2517),
หน้า 115-117.

²คีลิก บุญเรืองรอด, "การทบทวนบทบาทเพื่อความรอบคอบในการรับใช้สังคมใน
วิทยาลัยครู", คุรุปริทัศน์ 1 (กุมภาพันธ์, 2519) : 17-18.

4. วิธีการสอนใดเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสอนครูเพื่อให้เกิดสมรรถภาพในการสอน
5. หลักเกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิภาพของผู้เรียนและประสิทธิภาพของโปรแกรม หรือหลักสูตรฝึกหัดครูควรกำหนดอย่างไร
6. อิทธิพลของสังคมที่มีต่อสมรรถภาพในการสอนของครูควรมีอะไรบ้าง
7. ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารในการจัดการฝึกหัดครูแบบสมรรถฐาน¹ นโยบายและแนวการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) ได้กำหนดนโยบายเฉพาะภารกิจในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยไว้ว่า

1. หน่วยงานของกรมการฝึกหัดครูในส่วนกลาง เช่น กองแผนงานและหน่วยศึกษานิเทศก์ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการวิจัยเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการปรับปรุงงานโดยรวมของกรม ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานกับวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2. กรมการฝึกหัดครูจะส่งเสริมและสนับสนุนให้วิทยาลัยครูและอาจารย์ในวิทยาลัยครูแต่ละแห่งได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเรื่องที่ตนสนใจและเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการของการฝึกหัดครู และสังคมทั่วไป²

นอกจากการวิจัยแล้ว การผลิตตำราเป็นงานสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่อาจารย์วิทยาลัยครูให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะการขาดแคลนตำราที่จะใช้ค้นคว้าในการเรียนการสอน เป็นปัญหาประการหนึ่งของกรมการฝึกหัดครู อย่างไรก็ตาม กรมการฝึกหัดครูได้ตระหนักถึงความจริงข้อนี้

¹ ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา, "การวิจัยเพื่อปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครู", การวิจัยการศึกษา อดีต ปัจจุบันและอนาคต (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2518), หน้า 42.

² กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 15.

จึงควรมี โครงการผลิตตำราขึ้น ดังที่ปรากฏในข่าวความเคลื่อนไหวในวงการศึกษาคอน
หนึ่งว่า โครงการผลิตตำรามีวิัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตตำรา เพื่อช่วยบรรเทาและขจัด
ปัญหาการขาดแคลนตำราในวงการฝึกหัดครู เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ในวิทยาลัยครู และบุคลากร
ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รักการไฝ่หาความรู้อยู่เสมอ¹

สำหรับการผลิตตำรานั้น ตามนโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ระยะเวลาที่ 4 ได้ระบุไว้ว่า

การเขียนตำราและรวบรวมความรู้ ความคิดในวิทยาการใหม่ ๆ เป็น
สิ่งจำเป็นสำหรับการผลิตครู และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา อาจารย์วิทยาลัย
ครูจึงควรได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษให้สร้างผลงานทางวิชาการในรูปของ
การเขียนตำรา และสร้างผลงานทางการค้นคว้าวิจัย ครูอาจารย์อาจจะ
เขียนตำราในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ และมีความสนใจ หรือวิชา
ที่กำลังสอนอยู่ แล้วพิมพ์เผยแพร่ ถ้าไม่ประสงค์จะพิมพ์เอง กรมการฝึกหัด
ครูจะพิมพ์เผยแพร่ให้ และถือว่าเป็นผลงานในรอบปีของอาจารย์คนนั้น²

อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่กรมการฝึกหัดครูจะสนับสนุนงานวิจัยและการผลิตตำรา แม้อาจารย์วิทยาลัยครูจะให้ความสำคัญของการวิจัย ทำการวิจัย และผลิตตำรามากขึ้นแล้วก็ตาม
แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคที่ก่อให้เกิดงานวิจัยในวิทยาลัยครูไม่ก้าวหน้ารวดเร็วเท่าที่ควร ทั้งนี้จาก
รายงานการสัมมนา เรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทย ได้ชี้ให้เห็นสภาพการวิจัยในปัจจุบันว่า

1. ผลงานวิจัยที่ทำมาแล้วยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

¹ ข่าวความเคลื่อนไหวในวงการศึกษาคอน, ศุภปริทัศน์ 2 (กันยายน, 2520) : 98.

² กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ระยะเวลาที่ 4 (2520-2524) (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2520),

2. ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งภายในกระทรวงศึกษาธิการ และนอกกระทรวง

3. ขาดการวิจัยที่จะช่วยงานในด้านการบริหาร และการเรียนการสอนในระดับ
ฝึกหัดครู

4. ขาดผู้วิจัยที่มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง¹

พจน์ น้อยแสงศรี ได้รวบรวมปัญหาและอุปสรรคของงานวิจัยในปัจจุบัน ซึ่งมีดังนี้

1. ลักษณะงานวิจัยในปัจจุบันได้สร้างทัศนคติให้แก่อาจารย์และนักศึกษา ตลอดจนบุคลากรภายนอกให้เห็นว่า งานวิจัยเป็นของสูง ของขลัง ที่คนทั่วไปไม่อาจเข้าถึง

2. ผู้ที่สามารถทำการวิจัยได้ ต้องทำหน้าที่หลายอย่างรวมทั้งเป็นผู้บริหาร ทำให้ขาดนักวิจัยที่มีประสบการณ์ที่ช่วยประสานงาน และช่วยสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ขึ้นมา

3. สังคมไทยยังไม่เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการวิจัย มักแสวงหากำตอบแทนทางวัตถุ สำคัญกว่าผลงานที่เกี่ยวเนื่องเพื่อส่วนรวม

4. ขาดการสนับสนุนด้านการเงิน²

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีปัญหาและอุปสรรคในการวิจัยบ้างก็ตาม หากอาจารย์ในวิทยาลัยครูสนใจที่จะทำการวิจัยอย่างจริงจัง โดยได้รับการสนับสนุนทั้งกำลังเงินและกำลังใจจากผู้บริหาร ในสถาบันฝึกหัดครู และกรมการฝึกหัดครูแล้ว ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวก็จะลดน้อยลง และงานวิจัยในวิทยาลัยครูก็จะขยายมากขึ้น และเมื่อนั้นงานวิชาการในสถาบันฝึกหัดครูก็จะกว้างขวาง และลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักศึกษา และต่อสังคมด้วย

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2515), หน้า 36-37.

²พจน์ น้อยแสงศรี, "การปรับปรุงและพัฒนางานวิจัยในมหาวิทยาลัย", วารสารรวมคำแหง 4 (ตุลาคม, 2520) : 181-183.

บทบาททางก้านอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ การให้การศึกษแก่ผู้ที่จะเป็นครู มีใ้หมุ่งฝึกฝนจะให้เป็้เป็นครูแต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องฝึกฝนให้ออกไปเป็นผู้นำชุมชนด้วย สิ่งที่จะช่วยฝึกฝนคุณลักษณะดังกล่าวของนักศึกษาคือการที่มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คาเตอร์ วี. กูด (Carter W. Good) ได้ให้ความหมายของคำว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" ว่า

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นโปรแกรมและการจัดดำเนินการซึ่งนักเรียน นักศึกษาหรือสถาบันการศึกษาจัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้ออกาสแสดงความสามารถ โดยไม่มีการให้หน่วยกิต ต้องจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเอง และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา¹

นอกจากนั้น โรเบิร์ต อัมเบลยู. เฟรดเคอร์ริค (Robert W. Frederick) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "กิจกรรมนักเรียนหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์ ไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา"²

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิทยาลัยครูมีความจำเป็น เพราะในการจัดกิจกรรมนั้น นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกความ

¹ Carter V. Good, Dictionary of Education (New York : McGraw-Hill Book Co., 1970), p. 12.

² Robert W. Federick, The Third Curriculum (New York : Appleton - Century - Crofts, 1959), p. 213.

ร่วมมือประสานงาน ฝึกความรับผิดชอบ เป็นต้น ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสำคัญสำหรับบุคคลที่จะไปเป็นครู จึงควรได้รับการฝึกฝนตั้งแต่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครู การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกครั้งจะมีอาจารย์ร่วมดำเนินการอยู่ด้วย ดังนั้นอาจารย์ควรจะได้ศึกษาจุดมุ่งหมาย หลักการหรือวิธีการในการจัดกิจกรรมโดยถี่ถ้วน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในสถาบันฝึกหัดครูนั้น ไพฑูรย์ สินดารัตน์ ให้ความเห็นว่า ควรจะเป็นกิจกรรมเพื่อการฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนฝึกหัดครู เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เหมาะสมและดีเกิน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากในการจะเป็นครูต่อไปในอนาคต และกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นควรจะมีหวังผลได้จากสิ่งที่ทำให้เกิดไม่ได้ หรือทำให้เกิดขึ้นได้ยากในห้องเรียน¹

ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาจะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมแล้ว จะต้องคำนึงถึงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีดังนี้

1. จะต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาลในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. จะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. จะต้องมิไกรงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการ และระเบียบข้อบังคับนั้น จะต้องเป็นของสถานศึกษา

¹ไพฑูรย์ สินดารัตน์, "จุดหมายที่ควรมุ่งในการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร", ศูนย์ศึกษา 14 (ตุลาคม - ธันวาคม, 2510) : 343.

7. นักเรียนนักศึกษาจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู-อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้อง เป็นบุคคลที่มีปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น
- เว้นแต่วิทยากรซึ่งให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ
11. ให้สถานศึกษาควมเรื่องการรับจ่ายเงินหรือพัสดุของอื่น ๆ ให้เป็นการประหยัด และเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ
12. ในกรณีหัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม หรือมีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้นเสีย¹

เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการแนะนำให้นักศึกษาได้ดำเนินงานไปในแนวทางที่พึงประสงค์ และเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสมบูรณ์ของหลักสูตร ดังนั้น เอฟ.เนล วิลเลียม (F. Neil William) จึงได้เสนอลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. มีความกระตือรือร้น มีความสนใจอย่างแท้จริง และต้องเต็มใจใช้เวลาและกำลังงาน เพื่อช่วยงานกิจกรรมอย่างเต็มความสามารถ
2. จะต้องรู้ดีว่า องค์การนิสิต ชุมชนต่าง ๆ สามารถจะส่งเสริมประสพการณ์ทางการศึกษาของนิสิตอย่างกว้างขวาง

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา
พุทธศักราช 2522 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิงเจริญการพิมพ์, 2522), หน้า 1-2.

3. จะต้องรู้ในสาขาวิชาที่จะทำงานในชุมนุมวิชาการอย่างแท้จริง
4. จะต้องมีความสนใจในตัวนิสิตเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด
5. จะต้องคิดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำเนินงานกิจกรรมนิสิต เป็นต้นว่า
ค่าใช้จ่าย เวลา การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นต้น¹

กล่าวโดยสรุปคือ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมควรจะเป็นคนที่มีความรู้ในงาน สนใจที่จะทำหน้าที่ มุ่งผลประโยชน์อันจะเกิดจากกิจกรรมนิสิต ใฝ่ร่วมกันปฏิบัติ สิ่งสำคัญคือต้องพยายามเข้าใจในตัวนิสิตเป็นอย่างมาก

ในฐานะที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม อาจารย์มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ดังนั้นอาจารย์ไม่ควรเข้าไปดำเนินกิจกรรมมากเกินไป ดังที่ ผสม เพชรจำรัส ให้ความเห็นว่า ในบางมหาวิทยาลัย ครูอาจารย์เข้าไปมีบทบาทดำเนินกิจกรรมของนิสิตแทนนิสิต และต้องการจะควบคุมให้เป็นไปตามความประสงค์ของตนเอง ซึ่งการกระทำดังกล่าว เพื่อสร้างความเหมาะสมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแท้ที่จริงเท่ากับได้เข้าไปทำลายความคิดสร้างสรรค์ของเด็กหนุ่มสาวตั้งแต่ต้นมือ²

เกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนั้น แอนนา เฮเลน กาลาฟเฟอร์ (Anna Helen Gallagher) กล่าวว่า "เป็นผู้ให้คำแนะนำเรื่องวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และโครงการช่วยให้นักเรียนจัดกิจกรรมและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ช่วยแนะนำให้รู้จักการประชาสัมพันธ์ วิธีการประชุม และการจัดหาเงิน"³

¹ F. Neil William, "The Student Activities Sponsor", School Activities 39 (April, 1968), pp. 3-4.

² ผสม เพชรจำรัส, "ข้อคิดเกี่ยวกับการบริหารงานนิสิตในมหาวิทยาลัย", วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 3 (มีนาคม, 2512) : 41.

³ Anna Helen Gallagher, Educational Administration in Nursing (New York : The Mcmillan Co., 1965), p. 40.

นาธาน เอส. บลันท์ และ เฮอริเบท เจ. คลอสไมเยอร์ (Nathan S. Blount, and Herbert J. Klausmeier) กล่าวว่า ครูควรช่วยเหลือนักเรียนในการเลือกประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตร เหมือนกับการที่ครูจะต้องเตรียมบทเรียน เช่น ครูจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนประเภทซื่อๆ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยหนึ่งชนิด ขณะเดียวกันก็จะต้องช่วยยับยั้งนักเรียนที่เรียนไม่เก่ง ไม่ให้เข้าร่วมกับกิจกรรมมากเกินไปจนเกินไป เพื่อให้มีเวลาไว้สำหรับเนื้อหาวิชาที่ต้องเรียนบ้าง¹

จันรจ สุธราพันธ์ ได้ศึกษาบทบาทของหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันฝึกหัดครู จากการวิจัยพบว่า หน้าที่อย่างหนึ่งของหัวหน้าฝ่ายวิชาการคือการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการของนักเรียน และในการจัดกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กิจกรรมที่ควรเริ่มมาจากนักเรียน โดยมีครูอาจารย์ให้กำลังใจสนับสนุนช่วยเหลืออยู่เบื้องหลัง ไม่ใช่เป็นกิจกรรมที่อาจารย์ที่ปรึกษาทำเสียเอง²

ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการเรียนการสอน ปรานี ภาสกรณ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรให้มากที่สุด กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจะเน้นด้านเนื้อหาวิชาการ ควรกำหนดกิจกรรมให้แน่นอนตลอดปี และยืดหยุ่นได้ในบางคราว และการจัดกิจกรรมให้ได้ผลจริง ๆ นั้น ควรจัดกิจกรรมที่ถึงความสามารถในการเรียนรู้ของนิสิตออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด และกิจกรรมที่เลือกมาใช้นั้น ควรจะให้นิสิตมีโอกาสเข้าร่วมอย่างเพียงพอ มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

¹Nathan S. Blount, and Herbert J. Klausmeier, Teaching in Secondary School (New York : Harper and Row Publishers, 1968), p.516.

²จันรจ สุธราพันธ์, "บทบาทหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันฝึกหัดครู", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาบริหารการศึกษาศาสตร์ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), หน้า 104-105.

แก่นิสิตในหัวข้อที่สำคัญ และนิสิตสนใจ ซึ่งวิทยากรผู้นั้นจะต้องมีความรู้ดี และให้ความร่วมมือด้วยเป็นอย่างดี¹

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ที่จะช่วยให้การดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ซึ่งได้กำหนดไว้ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมควร เป็นบุคคลซึ่งมีแนวคิดที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคม. โดยคำนึงถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชาติเป็นสำคัญ และในบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนั้น ควรระลึกไว้เสมอว่า หน้าที่ของตนคือการให้คำแนะนำในเรื่องที่นักศึกษาต้องการปรึกษาไม่ควรเข้าไปควบคุมการจัดการดำเนินงานเหมือนกับการจัดการ เรียนการสอนในชั้นเรียน อย่างไรก็ตามอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมจะต้องพยายามเป็นกันเองกับนักศึกษา เพื่อศึกษาแนวคิด และติดตามการดำเนินงานในการให้คำปรึกษา ให้ดำเนินไปในแนวทางให้นักเรียนได้รู้จักมีอิสระในการตัดสินใจ เพื่อฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

บทบาททางด้านการให้บริการชุมชนและสังคม

หน้าที่ของวิทยาลัยครูมิใช่เพียงแค่มผลิตครูอย่างเดียวเท่านั้น หน้าที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ยิ่งเป็นหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งเรื่องนี้ ออมร รักษาสัตย์ ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นสมองของสังคม จึงถือหลักส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาได้นำความรู้ที่มีอยู่ไปเผยแพร่แก่ประชาชน หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และธุรกิจโดยทั่วไป โดยยอมรับว่าเป็นงานในหน้าที่อย่างหนึ่ง และยอมรับให้เป็นผลงานประจำปีด้วย²

¹ปราณี ภาสกรณ, "การเตรียมครูสังคมนศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะครุศาสตร์", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกศึกษามัธยมศึกษา-บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514), หน้า 166.

²อมร รักษาสัตย์, "แนวทางการจัดปริมาณการปฏิบัติงานประจำปีของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา", บรรณสาร ส.บ.พ. 1 (1-10 สิงหาคม, 2512) : 4-5.

บทบาททางด้านการให้บริการชุมชนและสังคมนี้ ถือว่ามีความสำคัญและได้รับการบรรจุไว้ในนโยบายและการจัดการฝึกหัดครู ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า

หน้าที่ประการหนึ่งของวิทยาลัยครูในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษา คือ การให้บริการทางวิชาการแก่ท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาลัยครูเป็นแหล่งทางวิชาการชั้นสูง มีบุคลากรที่มีวุฒิและความรู้พอที่จะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น เผยแพร่วิชาการในวันที่จะช่วยให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตของตนได้ดีขึ้น วิทยาลัยครูควรจะได้เป็นศูนย์บริการทางวิชาการแก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่านวิชาที่พลครู เป็นผู้นำแก่ครูทั่วไป โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่วิทยาลัยครูแต่ละแห่งรับผิดชอบอยู่

และเพื่อให้เป็นไปตามหลักการข้างต้น แผนนโยบายดังกล่าวได้เสนอวิธีการว่า วิทยาลัยครูควรจะได้สำรวจความต้องการและปัญหาของท้องถิ่น พิจารณาถึงวิชาการ หรือวิชาชีพที่ประชาชนทั่วไปควรได้รับความรู้ บางครั้งต้องขอความร่วมมือบุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการ อาจเป็นวิทยาลัยครู โรงเรียน หรือสถานที่อื่นที่เหมาะสม การจัดทำอาจเป็นรูปการสอน การจัดกิจกรรม การจัดนิทรรศการ พิมพ์เอกสาร เผยแพร่ การใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น²

บทบาททางด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมนี้ วิทยาลัยครูได้ดำเนินการมานานแล้ว และปฏิบัติอยู่ในสองลักษณะ คั้งที่ ดิลก บุญเรืองรอด กล่าวไว้ว่า ลักษณะแรกเป็นบทบาทที่แอบอิงไม่กับการฝึกสอน ซึ่งวิทยาลัยครูได้ประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเมื่อโครงการฝึกหัดครูและบริการการศึกษาเข้าไปมีบทบาทในวิทยาลัยครู ทำให้วิทยาลัยครูมีบทบาทบริการ

¹ กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 (2520-2524) (กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู, 2520),

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

สังคมได้อย่างกว้างขวางขึ้น อีกลักษณะหนึ่งคือ วิทยาที่ไม่แอบอิงการฝึกสอน ได้แก่ การอบรมครู
ประจำการในรูปแบบต่าง ๆ และการให้บริการสังคมในค่านอื่น ๆ¹

การฝึกอบรมครูประจำการซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการให้บริการดังกล่าว เป็นสิ่งที่วิทยาลัย
ครูจะต้องดำเนินงานด้วยความรอบคอบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเรื่องนี้ สุลล วุฒิสเน โสเสณ
แนวคิดเรื่องการฝึกหัดครูแบบตลอดชีวิตว่า วิทยาลัยครูสามารถจัดตั้งสาขาของตนในท้องถิ่นระดับ
อำเภอ เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ครูประจำการ และใช้เป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษาครูใน
ท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งจะทำให้อาจารย์ฝึกหัดครูสามารถเข้าถึงปัญหาการศึกษาของท้องถิ่นโดยการวิจัย
และการปฏิบัติงานด้านการศึกษาแก่ครูประจำการ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาของอำเภอ
หรือท้องถิ่นมีโอกาสฝึกงานการฝึกหัดครู ร่วมกับอาจารย์วิทยาลัยครูด้วย นอกจากนี้บุคลากรทางการ
ศึกษาอื่น ๆ เช่น กรรมการศึกษาหมู่บ้าน ผู้นำเยาวชน พระสงฆ์ควรมีโอกาสได้เพิ่มพูนทักษะ
ในการเป็นครูอีกด้วย²

เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาแก่ครูประจำการนี้ นราภส ฉลุงศรี ได้ศึกษาความต้อง
การความช่วยเหลือด้านวิชาการจากวิทยาลัยครูของครูประจำการ พบว่า ครูประจำการมีความ
ต้องการหลายอย่าง เฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ทุกคนมีความต้องการทั้งนี้คือ

1. การเปิดอบรม อ.ศ.ร. ควรไปเปิดตามอำเภอต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
2. ครูทุกคนควรจะได้รับความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นแนวทางสอบเลื่อนวิทยฐานะ
3. วิทยาลัยครูควรให้บริการความรู้แก่ครู ในชนบทโดยนำความรู้ไปบริการถึงท้องถิ่น
4. วิทยาลัยครูควรจะมีการบรรยายให้ความรู้แก่ครูทางวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำ

¹กิลล บุกูเว็องรอก, "การทบทวนบทบาทเพื่อความร่วมมือในการรับใช้สังคมใน
วิทยาลัยครู", คุรุปริทัศน์ 1 (กุมภาพันธ์, 2519) : 12.

²สุพล วุฒิสเน, "โอกาสที่เปิดให้ครูในท้องถิ่น หนทางไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่าง
แท้จริง", คุรุปริทัศน์ 2 (ตุลาคม, 2520) : 54-55. 3

5. ระหว่างปีภาคเรียน ครูทุกคนควรได้รับการอบรมเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ
6. วิทยาลัยครูควร เปิดสอนบางไปรมณ์แก่ครูประจำการทุกคน
7. ควร เปิดวิทยาลัยครู เป็นกลางวิชาแก่ครูประจำการ โดยครูจะซื้อหนังสือไปอ่านที่บ้าน แล้วมาสอบที่วิทยาลัยครู เมื่อปีภาคเรียน
8. วิทยาลัยครูควรมีศูนย์บริการทางวิชาการสำหรับครูประจำการ โดยเฉพาะ เพื่อเป็นที่ปรึกษาแก่ครูประจำการที่มีปัญหา¹

นอกจากการฝึกอบรมครูประจำการแล้ว การจัดการศึกษานอกโรงเรียนยังเป็นสิ่งที่สถาบันฝึกหัดครูสามารถดำเนินการได้ ที่จริงแล้ววิทยาลัยครูหลายแห่งได้จัดการศึกษานอกโรงเรียนมาแล้วหลายประเภท หลายรูปแบบ ดังที่ บุญหา วัชนะ กล่าวไว้ว่า วิทยาลัยครูได้จัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น ซึ่งได้ดำเนินการมากที่สุด เช่น โครงการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การสอนแบบกลุ่มสนใจ ซึ่งมีการฝึกอบรมทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ใช้เวลา 3-7 วัน ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนประเภทไม่มีชั้นเรียนนั้น วิทยาลัยครูได้ดำเนินการรอลงไป เช่น การจัดรายการวิทยุเพื่อเผยแพร่ความรู้วิชาการแขนงต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากสถานีวิทยุของท้องถิ่น นอกจากนี้มีโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น²

ปัจจุบัน วิทยาลัยครูมีทั้งสิ้น 36 แห่ง คิดเฉลี่ยแล้ววิทยาลัยครูหนึ่งแห่งครอบคลุมความรับผิดชอบประชากรสองจังหวัด ซึ่งถ้าวิทยาลัยครูจะแสดงบทบาทด้านบริการสังคมก็พร้อม เพราะมีอาจารย์ นักศึกษา และอุปกรณ์มากมาย ส่วนการที่วิทยาลัยครูจะให้บริการสังคมในรูปแบบใดนั้น กองแผนงาน ทบวงมหาวิทยาลัย ได้เสนอรูปแบบของการบริการสังคมสามชนิดคือ

1. ในพดล ณคฺจฺตรี, "ความก้องการความช่วยเหลือทางวิชาการจากวิทยาลัยครูของครูประจำการ", การฝึกหัดครูเพื่อปฏิรูปสังคม (เอกสารการประชุมนับที่ 2 วิทยาลัยครูอุดรธานี 2519), นับจำนวนหน้าไม่ได้.

2. บุญหา วัชนะ, "บทบาทของวิทยาลัยครูในการดำเนินการศึกษานอกโรงเรียน", ครูปริทัศน์ 3 (เมษายน, 2521) : 21.

1. การให้บริการชุมชนที่เป็นโครงการหรือปฏิบัติการที่มีกำหนดเวลาค่อนข้างแน่นอน เช่น โครงการพัฒนาต่าง ๆ

2. การให้บริการชุมชนที่เป็นโครงการอบรม เพื่อให้ความรู้ทางวิชาการแก่กลุ่มบุคคล โดยมีโครงการอบรมและกำหนดเวลาที่ค่อนข้างจะแน่นอน และอาจใหญ่มีบีบี หรือประกาศนียบัตร

3. การให้บริการชุมชนที่กระทำเป็นประจำราวให้แก่งานหน่วยงานหรือเอกชน เช่น การบรรยาย การแสดงนิทรรศการ การจัดประชุม การจัดสัมมนาการ เป็นต้น¹

วิรัตน์ จุฬปาแฝด ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับงานบริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ออกแบบสอบถาม คือ อาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม และวิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม จำนวน 167 คน สมาชิกสภาตำบล ประชาชน จำนวน 198 คน ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาางานบริการสังคมเป็น 5 ด้านคือ ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ การเกษตร การศึกษา อนามัย และชีวิตครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งได้จัดงานบริการสังคมที่ผ่านมาโดยเน้นทางด้านการศึกษามากที่สุด รองลงมาได้แก่ การสอนกลุ่มสนใจ นิทรรศการ ปรากฏาและบรรยายพิเศษ เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน และจัดโครงการย่อยเฉพาะเรื่อง เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการศูนย์ข่าวสาร และกิจกรรมศาสนา เป็นต้น²

¹ กองแผนงาน ทบวงมหาวิทยาลัย, สำรวจสนเทศเกี่ยวกับทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ (กรุงเทพมหานคร : ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, 2518), หน้า 38.

² วิรัตน์ จุฬปาแฝด, "งานบริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 71-78.

ไมเคิล โทมัส เมอร์ฟี (Micheal Thomas Murphy) ได้ศึกษาถึงลักษณะกิจกรรมบริการชุมชนของสถาบันอุดมศึกษาในเมืองบัลติมอร์ โดยศึกษาทัศนะของอาจารย์สองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมบริการชุมชน กับกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมเลย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ไปร่วมงานค่านนี้มักจะเป็นผู้มีอายุ และทำงานในสถานนั้นมานานตั้งแต่แรก วิตถลกันนานกว่า 1 ปี ผู้ตอบทั้งหมดเห็นวกิจกรรมบริการชุมชนมีผลทางบวกต่อการสอน การวิจัย และคุณภาพโดยส่วนรวมของสถาบันของตน และได้เสนอแนะให้มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยสนับสนุนและช่วยเหลือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเมืองบัลติมอร์ และชุมชนต่อไป

การให้บริการสังคมนอกจากจะเป็นการให้การศึกษากับบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและอาชีพของประชาชนแล้ว ทางคณาณปฏิบัติงานหรืออาจารย์วิทยาลัยครูเอง ก็ได้รับผลตอบแทนในลักษณะของความรู้สึกว่า ตนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และเป็นโอกาสให้ได้ใช้หลักทฤษฎีให้เกิดการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนการสอนที่ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสามารถนำทฤษฎีนั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมได้ควย ซึ่งเรื่องนี้ โอฟาร์ โรจนทริฎุ ได้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ว่า ผู้สอนมักจะมองเห็นว่าความรูคามหลักสูตรเป็นเรื่องสำคัญที่สุด จึงเน้นเนื้อหาวิชาจนลืมคิดไปว่า เนื้อหาเหล่านั้นสามารถที่จะนำไปไร้ในสังคมได้หรือไม่ และจะพบว่า สิ่งที่เขาเรียนกันไม่ได้เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมมากนัก ในทำนองเดียวกัน อาจารย์ผู้สอนก็ไม่ได้มีความรู้ในชุมชนที่ตนอยู่ การที่จะสอนให้ลูกศิษย์ไปรับใช้สังคมย่อมเป็นไปไม่ได้ การที่จะให้บุคลากรในวิทยาลัยครูรับใช้สังคมไคอย่างแน่นอนนั้น จะต้องมองกุสังคมนว สังคมมีลักษณะเป็นอย่างไร และปรับตนเองให้เป็นผู้ที่จะออกไปรับใช้สังคมได้²

¹Micheal Thomas Murphy, "Faculty in Public Service Activities in Baltimore Higher Education Institution", Dissertation Abstracts 35 (March, 1975) : 5867-A.

²โอฟาร์ โรจนทริฎุ, "บุคลากรของสถาบันฝึกทฤษฎีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับใช้สังคม", การประชุมทางวิชาการ การฝึกทฤษฎีกับการรับใช้สังคม (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, 2518), หน้า 57.

วิทยาลัยครู เป็นแหล่งวิชาการ และเป็นชุมมัญญาของท้องถิ่น จึงไม่ควรดำรงตนเป็น "หอคอยงาช้าง" ซึ่งบรรดาอาจารย์มีหน้าที่เพียงจะสอนลูกศิษย์ของตนเท่านั้น วิทยาลัยครูจะเจียมเหนงา และขาดความสมบูรณ์ในหน้าที่ของตนเป็นอย่างมาก ถ้าจะไม่มีการให้บริการสังคมเลย ตรงกันข้าม ถ้าวิทยาลัยครูได้ดำเนินบทบาททางด้านการบริการชุมชนและสังคมแล้ว ก็นับได้ว่าวิทยาลัยครูได้ปฏิบัติหน้าที่ดัง เชนสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป และสมกับที่จะได้ชื่อว่า วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาของท้องถิ่น

บทบาททางด้านการปฏิบัติงานในหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

งานในหน้าที่พิเศษนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เพราะงานในหน้าที่พิเศษนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ งานในหน้าที่ดังกล่าวนี้ วิทยุ โย สาร เรียกว่า การบริหารงานด้านธุรการ ซึ่งประกอบด้วย งานสารบรรณ การเงิน การบัญชี อาคารสถานที่ และการให้บริการต่าง ๆ¹ ส่วน พันัส หันนาคินทร์ ได้แบ่งงานธุรการออกเป็น 7 ประเภทคือ งานสารบรรณ งานการเงิน การจัดทำงบประมาณประจำปี การควบคุมพัสดุครุภัณฑ์ งานทะเบียนนักเรียนเช่นการออกใบสุทธิและใบรับรองต่าง ๆ การดูแลรักษาอาคารสถานที่ และการประชาสัมพันธ์²

চারং บัวศรี ได้แบ่งประเภทของงานธุรการไว้คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดบางประการคือ ระเบียนสถิติต่าง ๆ เช่น ระเบียนสะสม ระเบียนสุขภาพ ระเบียนครู สถิติการลาของครู ฯลฯ การเงินเช่นบัญชีตามงบประมาณประจำปี บัญชีเงินบำรุงการศึกษา บัญชีเงินพิเศษ และทะเบียนต่าง ๆ งานสารบรรณ ได้แก่ หนังสือโต้ตอบระหว่างโรงเรียนกับ

¹วิทยุ โย สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 287.

²พันัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 237-238.

หน่วยราชการอื่น ๆ การจัดระบบเอกสาร งานพัสดุ ได้แก่ การเก็บพัสดุ การทำบัญชี และทะเบียนพัสดุ จัดซื้อและซ่อมแซมพัสดุที่ชำรุด อาคารและบริเวณ ได้แก่ การดูแลรักษาความสะอาดของอาคารและบริเวณ การซ่อมแซมสิ่งชำรุดสึกหรอ และเรื่องเกี่ยวกับยานพาหนะ ได้แก่ การดูแลรักษา ยานพาหนะ ตลอดจนการซ่อมแซมเพื่อให้คงสภาพที่ใช้ได้อยู่เสมอ¹

จากการอบรมครูใหญ่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่วราชอาณาจักร หน้าที่ 6 ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิรมล สวัสดิ์คิบุตร ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับงานธุรการไว้ว่า งานธุรการก็งานอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากงานวิชาการ และเป็นเครื่องช่วยให้ความสะดวก ช่วยส่งเสริมงานวิชาการและช่วยให้โรงเรียนดำเนินกิจการอยู่ได้ พร้อมทั้งยังได้กล่าวถึงประเภทของงานธุรการไว้ว่า ประกอบด้วยงานเกี่ยวกับหนังสือสำนักงาน งานทะเบียนประวัติของคน และสิ่งของในโรงเรียน งานการเงิน งานที่เกี่ยวข้องกับวัสดุครุภัณฑ์ งานที่ควบคุมกำหนดเวลา การเก็บรักษา เอกสาร งานบริการ งานประชาสัมพันธ์ และงานสวัสดิการของผู้อำนวยการและนักเรียน²

วิลลาต เอ็ด. เอลสบรีและคณะ (Willard S. Elsbree and Others) กล่าวว่า ในการบริหารงานธุรการในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น ครูใหญ่จะต้องเอาใจใส่งาน 7 ประเภท คือ การบริหารสำนักงานโรงเรียน ซึ่งสำนักงานโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการบริหารงานโรงเรียน การประชาสัมพันธ์และการติดต่อต้อนรับอีกด้วย การบริหารด้านการเงินและพัสดุ โดยที่จะต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาไว้ใช้ให้เพียงพอ กับความต้องการ และความจำเป็นของโรงเรียน โดยคำนึงถึงการประหยัดด้วย การบริหารด้านวัสดุที่เกี่ยวข้องกับการสอน อันได้แก่การเลือกใช้น้ำสีและแบบเรียนที่ดี เหมาะสมกับชั้นเรียนแต่ละระดับ ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนอื่น ๆ ในโรงเรียน การบริหารห้องสมุด เพื่อให้เป็นแหล่งค้นหาคำความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนมา การบริหาร

¹ ช่าง มิวส์วี, หลักการศึกษ (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2506),

² นิรมล สวัสดิ์คิบุตร, "การบริหารงานธุรการโรงเรียน", เอกสารการอบรมครูใหญ่ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่วราชอาณาจักร หน้าที่ 6 พ.ศ. 2517 หน้า 5. (อัดสำเนา)

คามเทคโนโลยี โดยพยายามศึกษาเทคนิคใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ มาไว้
การบริหารเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ได้แก่ การควบคุมดูแลในเรื่องการสร้างหรือจัดหาอาคารเรียน
เพิ่มเติม การดูแลความสะอาดเรียบร้อยของอาคารสถานที่ และการบริหารเกี่ยวกับการขนส่ง โดย
การดูแลอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์และมรรยาท
ต่าง ๆ¹

งานในหน้าที่ต่าง ๆ นี้ สำหรับในสถาบันฝึกหัดครู ปรากฏว่ามีอาจารย์ส่วนหนึ่งปฏิบัติงาน
ดังกล่าว ซึ่งจะอยู่ในสำนักอธิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 แผนก คือ แผนกธุรการ แผนกแผนงาน
และประเมินผล แผนกการเงิน แผนกพัสดุ แผนกทะเบียนและวัดผล แผนกบริการการศึกษา
แผนกหอสมุด แผนกโสตทัศนศึกษา แผนกแนะแนว แผนกสวัสดิการ แผนกอนามัยและสุขาภิบาล
และแผนกอาคารสถานที่²

แต่ละแผนกมีงานที่อยู่ในความรับผิดชอบแตกต่างกันไป ถ้าอาจารย์คนใดเข้าปฏิบัติงานใน
หน้าที่พิเศษดังกล่าวจะต้องเรียนรู้ถึงงานในหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ซึ่งงานในความรับผิดชอบ
ของแต่ละแผนกมีดังต่อไปนี้

แผนกธุรการ รับผิดชอบงานสารบรรณ งานประชาสัมพันธ์ งานทะเบียน บุคลากร
งานบริการบุคลากร เป็นต้น

แผนกแผนงานและประเมินผล รับผิดชอบในงานรวบรวมแผนงานและโครงการต่าง ๆ
งานจัดทำงบประมาณ งานสำรวจและเก็บสถิติ รวบรวมผลการปฏิบัติงาน และประเมินผลงาน
งานออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง

แผนกการเงิน มีงานที่ต้องรับผิดชอบคือ งานรับเงิน งานเบิกจ่ายเงิน งานบัญชีและ
รายงานการเงิน งานควบคุมการเงิน

¹Willard S. Elsbree, Harold J. McNally, and Richard Wynn; "Administering Funds and Facilities", Elementary School Administration and Supervision (New York : Van Nostrand Reinhold Co., 1967), pp.375-482.

²วิทยาลัยครูจันทบุรี เกษม, การแบ่งส่วนราชการของวิทยาลัยครูจันทบุรี
(กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูจันทบุรี, 2520), หน้า 1. (อัดสำเนา)

แผนกพัสดุ มีงานที่ต้องรับผิดชอบคือ งานควบคุมการจัดซื้อและจัดจ้าง งานควบคุมพัสดุ งานควบคุมยานพาหนะ

แผนกบริการการศึกษา มีงานที่ต้องรับผิดชอบคือ งานฝึกอบรมครูประจำการ งานจัดตั้งศูนย์วิชาการ และศูนย์อบรมอาชีพให้ชุมชน งานเก็บภาคความรู้ วิจัย และทดลองงานการศึกษา งานพิมพ์เอกสาร

แผนกโสตทัศนศึกษา มีงานที่รับผิดชอบคือ งานผลิตสื่อการสอน งานจัดหาและบริการสื่อการสอน งานซ่อมบำรุง

แผนกแนะแนว มีงานที่ต้องรับผิดชอบคือ งานสำรวจศึกษาข้อมูลเป็นรายบุคคล งานจัดบริการสนเทศ งานให้คำปรึกษา งานจัดวางตัวบุคคล งานติดตามผล

แผนกหอสมุด มีงานที่รับผิดชอบคือ งานบริการ งานซ่อมแซม งานจัดหาหนังสือและอุปกรณ์ งานบริการตอบคำถาม และช่วยคนควา งานวารสาร

แผนกทะเบียนและวัดผล มีงานในความรับผิดชอบคือ งานจัดการเรียนการสอน งานวิจัย และวัดผล งานทำข้อสอบและวิจัย งานลงทะเบียนประวัติและสถิติ

แผนกสวัสดิการ มีงานที่รับผิดชอบคือ งานหอพักในวิทยาลัย งานนอกหอพัก งานรักษาความปลอดภัย งานอาหารและโภชนาการ งานการเรียนรักษาคินแดน งานต้อนรับและสโมสรอาจารย์

แผนกอนามัยและสุขภาพ มีงานที่รับผิดชอบคือ งานพยาบาล งานสุขาภิบาล และงานบริการประปา

แผนกอาคารสถานที่ มีงานที่รับผิดชอบคือ งานก่อสร้างและซ่อมแซม งานบริการไฟฟ้าและโทรศัพท์ งานรักษาความสะอาด และพัฒนาบริเวณ งานรักษาความปลอดภัย

วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, คู่มืออาจารย์ พ.ศ. 2519 (บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, 2519), หน้า 33-43. (อัครสำเนาะ).

งานในหน้าที่พิเศษนั้นจะเห็นได้ว่า ใ้แบ่งเป็นหลายแผนก และในสภาพความเป็นจริงใน วิทยาลัยครูปรากฏว่า มีอาจารย์ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ มากน้อยตามลักษณะของงาน แต่โดย ส่วนรวมแล้ว การปฏิบัติงานดังกล่าวจะเป็นไปตามความสามารถของอาจารย์ และถือว่าเป็นการ ปฏิบัติงานในหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอน ซึ่งถ้าอาจารย์ปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพแล้วจะเกิด ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติเอง และช่วยอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรทุกฝ่ายในวิทยาลัยครู

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า อาจารย์วิทยาลัยครูซึ่งเป็นอาจารย์ ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถาบันระดับอุดมศึกษานั้น จะต้องมีการกิจหลายอย่าง เช่น เป็นนักวิชาการที่มีความ รู้ความสามารถในการสอนนักศึกษา สามารถปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่เทศกได้ดี ให้คำแนะนำหรือให้ คำปรึกษานักศึกษา เคาน์ต่าง ๆ ได้ มีความรู้ความสามารถที่จะทำการวิจัย เขียนบทความ เอก- สารทางวิชาการ หรือแต่งตำราได้ มีความรู้ในเรื่องการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยสามารถให้ คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือให้บริการ ชุมชน ...คานวิชาการและคานอื่น ๆ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาวิทยาลัยครูด้วยการปฏิบัติงานใน หน้าที่พิเศษต่าง ๆ ที่ตนมีความถนัด ซึ่งหากอาจารย์วิทยาลัยครูได้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวตาม บทบาทและความรับผิดชอบที่อยู่ในขอบข่ายของงานดังที่ได้เสนอมาด้วยความมีประสิทธิภาพแล้ว อาจารย์วิทยาลัยครูก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้สมศักดิ์ศรีของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย